

Wereldburger en soevereine, liberale denker

Lord Ralf Dahrendorf (1929-2009)

Necrologie

De Brits-Duitse socioloog, politicus Ralf Dahrendorf was een van de grootste denkers van het na-oorlogse Europese liberalisme.

Door onze correspondent

JOOST VAN DER VAART

BERLIJN, 19 JUNI. Een vrijdenker en een groot liberaal. Een van de belangrijkste Duitse intellectuelen; een man voor wie geen grenzen bestonden tussen politiek, publicistiek en wetenschap. Zo luiden enkele loftuizingen voor Ralf Dahrendorf, die eergisteren in een ziekenhuis in Keulen aan kanker overleed. Hij werd 80 jaar.

Guido Westerwelle, leider van de liberale FDP in de Bondsdag, zei gisteren dat zijn partij „buigt voor Dahrendorf, aan wie wij veel te danken hebben”. Hij noemde hem een „liberale wereldburger en een van de grote denkers van Europa, wiens ideeën over vrijheid algemeen erkenning hebben gekregen”.

Dahrendorf had twee nationaliteiten: de Duitse en de Britse. In Groot-Brittannië wordt getreurd om de dood van Lord Dahrendorf, ‘Rt. Hon. Baron of Clare Market in the City of Westminster’. Dahrendorf werd in 1993 voor zijn verdiensten in de Britse adelstand verheven en zetelde voor de Liberaal-Democraten in het Hogerhuis. De naamsaanduiding Clare Market verwijst naar het plein waaraan de gerenommeerde London School of Economics is gevestigd, waar hij studeerde en later rector was.

Ralf Gustav Dahrendorf werd op 1 mei 1929 in Hamburg geboren. In de Tweede Wereldoorlog deelde hij als vijftienjarige jongen vlugschriften uit met anti-nazistische teksten. Na 1945 studeerde hij filosofie en taalkunde en promoveerde op Karl Marx. Aan de London School of Economics studeerde hij sociologie, het vak waarin hij naam zou maken. Een van zijn docenten daar was de Oostenrijks-Britse filosoof Karl Popper. De Londense jaren en de persoon van Popper hebben een beslissende invloed op Dahrendorf gehad.

Na zijn terugkeer in de Bondsrepubliek was hij hoogleraar, schreef boeken (zoals het nog steeds verkochte *Homo Sociologicus*) en ging de politiek in. In 1969 kwam Dahrendorf voor de FDP in de Bondsdag. Maar al na een jaar werd hij door de West-Duitse regering naar Brussel gestuurd. Hij werd lid van de Europese Commissie, belast met buitenlandse handel en -betrekkingen.

Dahrendorf in 2004. Foto AFP

Dahrendorf was een sceptisch Europeaan. In 1971 baarde hij opzien met een artikel onder het pseudoniem Wieland Europa in weekblad *Die Zeit*, waarin hij met vooruitziende blik kritiek uitte op de Europese instituties en de werkwijze van de ‘beroeps-Europeanen’ – waartoe hij zelf behoorde. Enkele jaren later stopte hij met zijn werk voor de Commissie, om zich aan de wetenschap in zijn twee vaderlanden te wijden.

Voor de Bondsrepubliek is Dahrendorf van grote betekenis geweest. Als er iemand is die zich de vader mag noemen van het naoorlogse Duitse liberalisme, is hij het. Hij roerde zich met oorspronkelijke en ongemakkelijke opvattingen in publieke debatten, schreef de invloedrijke bestseller *Gesellschaft und Demokratie in Deutschland* en was niet spaarzaam met z’n kritiek. Wat Duitsland soms zo „onverdraaglijk” maakt, zei hij eens, „is die mengeling van theoretische humaniteit en praktische onmenselijkheid”.

Hoe actueel Dahrendorf nog is, blijkt uit protestborden die studenten dezer dagen bij hun grote onderwijsacties meevoeren: *Bildung ist Bürgerrecht*, onderwijs is een burgerrecht; een verwijzing naar zijn boek uit 1965.

Dahrendorf, een onafhankelijk en soeverein mens, voelde zich als liberaal verbonden met degenen die in de twintigste eeuw het fascisme noch het communisme achterna waren gelopen: Karl Popper, Theodor Adorno, Isaiah Berlin, Hannah Arendt. Deze geestverwanten kwamen hem van pas voor zijn Societas Erasmiana, een soort virtuele gemeenschap naar het gedachtegoed van Erasmus van Rotterdam – humanist en vrijdenker; lichtend voorbeeld voor de wereldburger Ralf Dahrendorf.

▶ Artikelen van Dahrendorf en interview: nrc.nl/buitenland